

בסייעתא דשמיא

שיעורים בליקוטי הלכות

שנאמרו בס"ד ע"י

הרה"ח ר' ניסן דוד שליט"א

לקוטי הלכות חלק א' דף קב-קה
הלכות ברכות השחר הלכה ג' אות א-ט

מכון

הליכות נועם

tateziser@gmail.com

נכתב לפני עריכה

**ניתן להאזין לשיעורים
במס' טלפון מיוחד
לשיעורי הרב שליט"א
במס' 03-617116**

**לשמיעה, והורדה,
וכן להורדת הקונטרס
באתר בעטלער
betler.org**

דף קב - קה הל' ברכות השחר ג' אות א-ט'

התעוררות גדולה שכל אחד מהוייב לחפש ולמצוא רמזי עבודת ה' במעשיות הקדושות

(א) פֶּד שָׁמַע קוֹל תְּרַנְנָגוּלָא מִבְּרַךְ הַנוֹתֵן לְשֹׁכְוֵי בֵּינָה לְהַבְחִין בֵּין יוֹם וּבֵין לַיְלָה וְכוּ', וְעִנֵּן בְּרַבְתָּ שְׁלֵא עֲשֵׂנִי גוֹי וְעֵבֶד וְאִשָּׁה וְכוּ' וְעִנֵּן בְּרַבְתָּ הַתּוֹרָה וְעִנֵּן פְּרֻשַׁת הַתַּמִּיד וְיִשְׁאֵר קַרְבָּנוֹת וְעִנֵּן פְּסוּקֵי דְזִמְרָה: עַל פִּי הַמַּעֲשֵׂה שֶׁל הַבֵּן מִלֶּךְ שֶׁנֶּחֱלַף בְּבֶן הַשְּׁפַחָה וְכוּ', עֵין שֵׁם כָּל הַמַּעֲשֵׂה כְּלָה מֵרֵאשִׁי לְסוּפָה וְהוּא פְּלֵא, כִּמּוֹ שְׁאֵמֵר רַבֵּנוּ ז"ל אַחַר שֶׁסָּפַר מַעֲשֵׂה זֹאת בְּזֶה הַלְשׁוֹן, הַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה הוּא כְּלָה הַפְּלֵא וְכוּ', וְאֵין לְהֵאָרִיךְ כָּאֵן בְּשִׁבְחַת גְּדֻלַּת הַמַּעֲשֵׂיּוֹת כִּי גִבְהוּ מִדַּעַתְנּוּ וְכוּ', רַק מֵה שְׁאֵפְשֵׁר לְמַצֵּא בָהֶם אֵיזָה רֵמֵז בְּעֵלְמָא אֲנּוּ מַחֲיִיבִים לְחַתֵּר וּלְמַצֵּא בַּחֲסָדֵי ה', כֹּל אַחַד מִחֻוּיֵיב לְחַתוֹר וּלְמַצוֹא ע"י כֹּל מֵה שֶׁרַבֵּינוּ ור' נֵתָן מַגְלִים בַּכ"מ, לְמַצוֹא בַּחֲסָדֵי ה' דְּרַכֵּי חַיִּים מִתּוֹךְ הַמַּעֲשֵׂיּוֹת כִּי שְׁמַעְתִּי גְלוּי דַּעְתּוֹ הַקְּדוּשָׁה מִפִּיו הַקְּדוּשׁ שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁנֶּחֱתֵר לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׁ בָּהֶם מֵה שְׁאֵפְשֵׁר לְמַצֵּא זֶה רַצוֹן רַבֵּינוּ שֶׁנִּפְרַשׂ אֶת הַמַּעֲשֵׂיּוֹת, לֹא רַק לְחַפֵּשׁ וּלְבַקֵּשׁ אֲלֵא גַם לְחַתוֹר לְחַפּוֹר, עַד שֶׁה' מַגְלָה חֲסָדוֹ וּמֵאִיר הַמַּח ע"פ דְּבַרֵי רַבֵּינוּ וַיְכַוֵּן לְקַשֵּׁר הַדְּבָרִים לְמַעֲשֵׂה, וְגַם אָמַר שְׁיִכּוּלֵין לְמַצֵּא הַרְבֵּה מִהַעֲנִינִים הַמְּבָאִרִים בְּהַמַּעֲשֵׂיּוֹת מִי שְׁבַקֵי וּמִבֵּין בְּסִפְרִים קְדוּשִׁים, רַק גּוֹף הַמַּעֲשֵׂה בְּעֵצֶם מִי וּמָה וְאֵימַת זֶה אֵי אֶפְשֵׁר לְהֵבִין וְכוּ' וְאֵין כָּאֵן מִקּוֹמוֹ לְהֵאָרִיךְ בְּזֶה: הֵרִי שִׁיכּוּלִים לְהֵבִין בְּמַעֲשֵׂיּוֹת אֵלֵה כִּמּוֹ דְּרַכֵּים בְּעוֹבְדַת ה', וְאֵיךְ יִהְיֶה עֵינֵן הַגְּאוּלָּה הַעֲתִידָה בְּזֶה, זֶה אֵי אֶפְשֵׁר לְהֵבִין.

קיצור המעשה וכלל הנלמד ממנו

תחילת המעשה הוא שפעם אחת נולדו שני ילדים בן מלך ובן שפחה ביחד, והמילדת החליפה אותם, הן השפחה שהיה בבית המלך נתגדל וקיבל את המלוכה, ואילו בן המלך האמיתי נתגדל בבית השפחה, ובהמשך המעשה נפל ברעתו מאד, כאשר הבין שהוא באמת בן המלך ומה הוא עושה כאן בבית השפחה, ועוד רדפו אותו וגרשוהו ורצו להרגו, והוא נפל ברעתו מה עשיתי, ונפל לשכרות ולשאל תחתי, ועי"ז בא לידי רעות וחטאים מאד. זהו תחילת הסיפור, בהמשך הסיפור יש אריכות גדולה שר' נתן נכנס לזה שלב אחר שלב. כי בהמשך היה לו חלום שילך לשוק ויעשה איזה עבודה שהיא אפ"י שאינה לפי כבודו, ולא היה יכול לצאת מהחלום הזה, ועשה כך, לבש בגדים פשוטים ורדף אחר הבהמות והגיע אל היער וכו' עד שמצאו איש היער, עד שחזר להיות מבין דבר מתוך דבר, ששם עיקר התיקון של התחלפות הנשמות. הסיפור הזה מראה לאדם איזה חילוף יש בעולם, שהאדם הכי טוב נתחלף ונתגרש, ומי שאינו בן מלך בכלל, הם מנהיגים ומנהלים הכל.

בהמשך מבאר ר' נתן שזהו ענין היכלי התמורות שהנשמות מתחלפין וצריך להתגבר

בתפילה מאד להנצל מזה החילוף, כי מה שקורה עם אדם כ"כ הרבה פעמים בכמה דרגות ובכמה דרכים, כשאדם לא מוכן לזה, הוא שואל למה, ונחיה מזה שיכור ונופל לעגמת נפש וכל החולשות שיש אצל בני אדם, אצל בחורים רואים את זה הרבה, וכן אצל אברכים, כל מיני רעות בא מזה, צריך הרבה להתפלל להנצל מזה. זו הלכה ארוכה מאד, יש בה הרבה דברים נפלאים, עד שנבין מהו ענין מבין דבר מתוך דבר, שעי"ז נזכה לצאת מהחילוף הזה.

מקום החלפת הנשמות הוא בהיכלי התמורות

ב) והנה ענין המעשה נוראה הנ"ל של הַבֵּן מֶלֶךְ שֶׁנֶחְלַף. שַׁעַל-יָדֵי זֶה נִדְמָה לְהָעוֹלָם שֶׁהוּא בֶן הַשִּׁפְחָה וְעַל-יָדֵי זֶה הַתְּגַבֵּר עָלָיו הַאֲכָזֵר הַבֵּן הַשִּׁפְחָה בְּאֵמַת וּגְרָשׁוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְעַל-יָדֵי זֶה נִפְלַ בֶּן הַמֶּלֶךְ הָאֵמַת בְּרַעְתּוֹ עַד שֶׁבָּא לִידֵי רַעוּת וְכו' וְכו' כֹּל עֲנִין הַזֶּה מִבְּאֵר וּמוֹכֵן הֵיטֵב לִמְבִין מַעֵט, שֶׁזֶה סוּד כֹּל עֲנִין גְּלוּת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם מְגֻרָשִׁים מֵאַרְצָם וּמִמְּקוֹמָם. וְהֵם כְּצִפּוֹר נוֹדֶדֶת מִן קִנָּה בֶּן אִישׁ נוֹדֵד מִמְּקוֹמוֹ כֹּל הָאוֹמוֹת גְּרִים כֹּל אֶחָד בְּמִקְוִם שְׁלוֹ הַמְּכֻבָּד, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִפּוֹזְרִים וְנַחֲשָׁבִים כַּעֲבָדִים וּמִפְּזָרִים בֵּין הַגּוֹיִם וְהַמְּלָכוֹת וְהַמְּשָׁלָה הִיא אֲצִלָּם וְיִשְׂרָאֵל נֶחְשָׁבִים בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבֵּים כַּעֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת, שֶׁכֹּל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַחֲלִיפִין הַנִּלְשָׁל שֶׁל הַבֵּן מֶלֶךְ שֶׁנֶחְלַף וְכו' שֶׁזֶה סוּד בְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמֹרוֹת שֶׁשֵּׁם נֶחְלָפִין לְפַעֲמִים הַנְּשָׁמוֹת, לְמַעַלָּה יֵשׁ עוֹלָמוֹת דְּקִדּוּשָׁה וְיֵשׁ עֵלְמִין דְּקַלִּיפוֹת בְּחִי הַיְכָלִי הַתְּמֹרוֹת שֶׁשֵּׁם נֶחְלָפִים הַנְּשָׁמוֹת כְּאֲשֶׁר שָׁמַעְנוּ מִפִּי הַקְּדוֹשׁ בְּפִרוּשׁ קָדִים שֶׁסֵּפֶר הַמַּעֲשֵׂה הַנִּלְשָׁל שֶׁדַּבֵּר מִקְדָּם מַעֲנִין הַיְכָלִי הַתְּמֹרוֹת שֵׁם נֶחְלָפִין הַנְּשָׁמוֹת ח"ו, וְאַחַר כֵּן עַל עֲנִין זֶה סֵפֶר הַמַּעֲשֵׂה הַנִּלְשָׁל וְאָמַר שֶׁכָּבֵר פֶּעַם אַחַת הָיָה מַעֲשֵׂה בְּזֹאת וְהַתְּחִיל לְסַפֵּר כֹּל הַמַּעֲשֵׂה הַנִּלְשָׁל עַד שֶׁגִּמְרָהּ. נִמְצָא, שֶׁהַמַּעֲשֵׂה הַנִּלְשָׁל שֶׁל הַבֵּן מֶלֶךְ שֶׁנֶחְלַף, זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמֹרוֹת וְכו'.

וזוה סוד כל גלות וצרות ישראל בכלליות ובפרטיות מה שעובר על כל אחר ואחד ועקר הוא גלות וצרות הנפש מה שגלינו בין העמים ואנו רחוקים מאבינו שבשמים וכו', שכל זה נמשך מבחינת החליפין הנ"ל של הַבֵּן מֶלֶךְ שֶׁנֶחְלַף שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמֹרוֹת שֶׁזֶה נִמְשָׁךְ מִחֲטָא אֲדָם הָרָאוֹן שֶׁאֵכֵל מַעֵץ הָרַעַת טוֹב וְרַע, שַׁעַל-יָדֵי זֶה גֵרָם לְהַתְּגַבֵּר ח"ו, בְּחִינַת לְהַטְּ הַחֲרֵב הַמַּתְּהַפְּכוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמֹרוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַתְּהַפְּכוֹת מִמַּטָּה לְנֹחַשׁ וּמִנְחָשׁ לְמַטָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת נְשָׁמוֹת הַעֲשׂוֹקוֹת בְּטִיקְלָא בְּקַלְפַת נְגַה הַמַּתְּגַלְגֵּלִין בְּגִלְגוּלָא וְכו' וּמִשָּׁם נִמְשָׁכִין בְּחִינַת הַחֲלִיפִין וְהַתְּמֹרוֹת שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁמִּשָּׁם עָקַר אַחִיזוֹת הַסִּטְרָא אַחְרָא ח"ו, וּמִשָּׁם עָקַר הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָלל וּבִפְרָט

כי באמת עיקר המלוכה שייך רק לבני ישראל, בני מלכים, עושים נחת רוח לה, אך הגויים אין מכירים בזה, וזהו הגלות. כי בראשית ברא אלקים, בשביל ישראל שנקראים ראשית, הכל שייך לישראל, אנחנו מושלים בעולם לתקן את העולם, וכמו שהיה בימי שלמה המלך וכן יהיה לעתיד כשיבא משיח צדקנו כי באמת עקר המלוכה שייך רק לישראל, כי כל ישראל בני מלכים הם, כי כל העולם ומלואו לא נברא אלא בשביל ישראל, כמו

שְׁפָתוֹב, "בְּרֵאשִׁית וְכוּ", בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאוּ רֵאשִׁית וְכוּ' וְהִכַּל שֵׁיף וּמִשְׁעָבֵד לָהֶם וְכִמוּ שְׁהִיָּה קִצָּת בִּימֵי דוֹד וְשִׁלְמוֹה שְׁהִיָּה עֵקֶר הַמְּלוּכָה אֶצֶל יִשְׂרָאֵל וְכִמוּ שְׁהִיָּה לְעֵתִיד בְּשִׁיבָא מְשִׁיחַ צְדִיקוֹ שְׂאֵז תְּשִׁיב הַמְּלוּכָה לְיִשְׂרָאֵל וְכֻלָּם יִהְיוּ מְשֻׁעָבָדִים תַּחַת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (יְשַׁעְיָה מ"ט), "וְהָיָה מַלְכִים אוֹמְנִיד וּשְׁרוּתֵיהֶם מִנִּיקוּתֵיךְ אֲפִים אֶרֶץ יִשְׁתַּחֲווּ לָךְ וְכוּ'".

מציאות הגלות הוא החילוף, עבד כי ימלוך, וישראל נחשבים לעבדים

אֲבָל עֲכָשֵׁי בְּגִלוֹת בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים נִחְלָף הַדָּבָר שֶׁהָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים הֵם מַלְכִים וּמוֹשְׁלִים, וְיִשְׂרָאֵל הֵם ח"ו כְּעֲבָדִים, וּמִשְׁכִּיחִים מֵאֵד אֶת מְצִיאוֹת הָאֵמֶת שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל שִׁיתַּקְנוּ אֶת הָעוֹלָם, שְׁזֵה הָאֵמֶת גַּם הַיּוֹם, אֲלֵא שִׁמְחִשְׁכִּים וּמַחְלִיפִים הַמְּלוּכָה שְׁכַל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמוּרוֹת שֶׁנִּמְשָׁךְ מִחֻטָּא אֲדָם הָרֵאשׁוֹן וְחֻטָּאֵי הַדּוֹרוֹת שְׂאֲחֲרָיו שֶׁהוּא בְּחִינַת בֵּן הַמֶּלֶךְ שֶׁנִּחְלָף בְּנִ"ל, שְׁעַל -יְדִי זֶה נִתְּגַבְּרָה הַסְּטָרָא אַחֲרָא דְמַחְשֵׁיךְ אֲנִפֵי בְרִייתָא עַד שֶׁנִּחְלָפָה הַמְּלוּכָה לָהֶם בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים וְנִדְמָה שֶׁהֵם בְּחִינַת בֵּן הַמֶּלֶךְ וְיִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת תַּחְתָּם כְּאֵלוֹ הָיָה בֵּן הָעֶבֶד ח"ו, שְׁזֵה בְּחִינַת תַּחַת שְׁלֵשׁ רִגְזָה אֶרֶץ תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלֹךְ וְשִׁפְחָה כִּי תִירֶשׁ גְּבֻרְתָּהּ, בְּחִינַת (קֹהֵלֵת י') רֵאִיתִי עֲבָדִים עַל סוֹסִים וְשָׂרִים הוֹלְכִים כְּעֲבָדִים וְכוּ' וּבְעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים הַגְּבֻרָה בֵּן הָאֵמֶת עַל בֵּן הַמֶּלֶךְ עַד שֶׁגִּרְשׁוּ מֵאֶרֶץ, עַד שֶׁנִּדְמִים בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ עֲבָדִים, שְׂרִים הוֹלְכִים כְּעֲבָדִים, שְׁזֵה בְּחִינַת גְּלוֹת יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא אֶרֶץ אֲבוֹתָם אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ.

וּמַחְמַת שֶׁנִּתְגַּרְשׁוּ מֵאֶרֶץ וְנִחְשְׁבוּ כְּעֲבָדִים וְהֵם לְלַעַג וְלִקְלָס וְנִחְשְׁבוּ בְּגוֹיִם כְּצִיָּן לְטַבַּח יוֹבֵל וְכוּ', רַחֲמָנָא לְצַלְחֵן, ה' יִרְחֵם עָלֵינוּ תַּמִּיד בְּגִלוֹת, כִּי ע"י הַגִּירוֹשׁ נִחְלָשִׁים בְּדַעְתָּם עַל-יְדֵי זֶה נִפְלוּ בְּדַעְתָּם וּמִשָּׁם נִמְשָׁכִין כָּל הַגְּשָׁמִיּוֹת וְהַעֲנוֹנוֹת וְהַפְּגָמִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי בְּחִינַתוֹ שְׁזֵה עֵקֶר גְּלוֹת וְצָרַת יִשְׂרָאֵל, לִכֵּן צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל לְהַשִּׁי"ת, רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם תִּגְלַה נָא חֲסוֹדךְ עָלֵינוּ, לְרַעַת שְׂאֵתָה אִיתִי, כִּי הָעוֹלָם מַחְלִישׁ אֶת דַּעְתִּי, מַחְלִישׁ אֶת הַתְּפִילָה אֶת הַרְבִּיקוּת וְאֶת הַשְּׂמִחָה, וּמִזֵּה נוֹפְלִים בְּדַעְתָּם וְלִהְיוֹת אֶת עֲצָמוֹ בְּמַשְׁהוֹ גִּשְׁמִי וְעוֹנוֹת ח"ו וּמֵאֲבָר אֶת הַשְּׁכַל אֶת הַשְּׁכֵל וְיִשׁוּב הַרְעַת, זֶהוּ כְּלָלוּת הַגְּלוֹת. וְיֵשׁ פְּרִטִּיּוֹת הַגְּלוֹת מֵה שְׂרוּדִפִּים אַחַר אֲדָם, מַחְלִישִׁים דַּעְתוֹ בְּמִשְׁפַּחָה וּבְמִקְוֹמוֹת, זֶהוּ עֵיקֶר הַגְּלוֹת הַפְּרִטִּי, כִּי עֵקֶר הַגְּלוֹת וְהַצָּרָה הוּא שֶׁמַּחְמַת תִּקְוָה הַגְּלוֹת וְהַתְּגַבְּרוֹת הַסְּטָרָא אַחֲרָא עֲכָשֵׁי בְּעַת הַגְּלוֹת, עַל-יְדֵי זֶה מִתְּגַבְּרַת הַסְּטָרָא אַחֲרָא מֵאֵד עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל הַקְּדוּשִׁים הַחִילוּף הַזֶּה גוֹרֵם הַתְּגַבְּרוֹת הַסְּטָרָא וּמִטְּמָאת אוֹתָם בְּעוֹנוֹת וּפְשָׁעִים וּשְׂאָר פְּגָמִים ח"ו, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (תְּהִלִּים ק"ו), "וַיִּתְעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מִעֲשֵׂיהֶם", כִּי בְּאֵמֶת יִשְׂרָאֵל רְחוּקִים לְגַמְרֵי מַעֲוֹן וְאֵין עוֹן שֵׁיף לָהֶם כֻּלָּל, כְּמִבְּאֵר בְּמִקְוֹם אַחַר (בְּלִקוּטֵי תִּנְיָנָא סִימָן ז') מְצִיאוֹת הַיְהוּדִי כ"כ בַּר דַּעַת וְכֻלָּל, מִמַּאֵס בְּרַע, וְכ"כ אוֹהֵב לְעַבּוֹד אֶת ה' וְלִהְדַּבֵּק בּוֹ ית', אֲלֵא שַׁע"י חֲלִישׁוֹת דַּעַת עוֹבֵר עַל אֲדָם שְׂאִינוּ יוֹדַע מַכְחוּתוֹ, וְעֵקֶר עוֹנוֹת יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכִין רַק מִתְּקַף הַגְּלוֹת בְּנִ"ל שֶׁנִּמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַחִלְפִין הַנִּ"ל, שֶׁהוּא בְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמוּרוֹת בְּנִ"ל:

פנימיות ענין היכלי התמורות - כל זמן שאין אדם מתעלה ממקום הנסיון

בפרדס רימונים יש שער היכלי התמורות, ולהבין הרבר מלמטה למעלה נבאר שאדה"ר היה בשלימותו לפני החטא, הוא השיג למעלה את האמונה, ראשו בעולם הבריאה גופו בעולם היצירה, רק סוף רגליו היה בעוה"ז, המח שלו היה גדול, כשנקטן הוא ירד למטה, ממילא כשהנשמה נכנסת בגוף היא כבר נכנסת למטה, בעולם הטבע, בחי' מט"ט, עולם המעשה. ויש נ' שערי קדושה שיכולים להתעלות בימות החול לעולמות דקדושה, נ' שערי השגות אלקות בתוך מט"ט בבחי' מציאות עוה"ז.

לעומתם יש היכלי התמורות, תמורת עולם היצירה, כשארם רוצה לעלות לקדושה צריך לעבור שם, כשארם נהיה בר מצוה, רוצה לצאת מהבלי עוה"ז ולקבל נשמה, ובפרט כשנעשה בן עשרים, עולה אל הקדושה, אל הטוב, ומשם מתחיל לצאת משערי התמורות. בוודאי שיש צדיקים שזכו להתחיל כשהיה יותר צעיר, ויצא לגמרי מהיכלי התמורות, שזהו מדרגת הצדיק שממאס בכל רע בתכלית המיאוס, החטא והעוון רחוק מאדם בתכלית הריחוק, כל מציאות יצר הרע שעובר על אדם הוא כשהוא בהיכלי התמורות, כי רוב אנשים עובר עלים האופנים שמתגלגל על האדם, פעמים שמרגיש טוב, פעמים נופל, יש בו שתים שלוש אנשים מעורבים.

כל פעם שאדם מתחיל לחזור בתשובה הוא מקבל שער אחד מחמישים השערים, עד שזוכה יותר ויותר, לעבור את נ' שערי היכלי התמורות, כדי להגיע להרגשה דקדושה שהוא עלמין ריצירה, מקום המלאכים והחיות הקודש, מלא התלהבות להשי"ת. לפני זה, כל פעם עולים ויורדים, עולים ויורדים, והיכלי התמורות האלה ששולטים על האדם זהו היצר הרע. שעולה האדם ויורד עוד פעם, ולא יכול לעבור את זה, מחמת שמנסים אותו.

אם היה מחיה את עצמו מאד מאד באור הדעת, היה קופץ ומדלג על זה, כיון שאינו מתגבר נגד זה, הוא מציאות שלטון היצר הרע על האדם, בחי' הנהגת יצר הרע בלב האדם. וזה מה שנעשה בעולם מציאות היכלי התמורות.

כמה מדרגות בענין החילוף, כל ימי חייו הולך האדם מחילוף לחילוף

ג) וְזֶה סוּד יִצְחָק וְיִשְׁמְעָאֵל יַעֲקֹב וְעֵשָׂו אַבְרָהָם אַבְיָנוּ רַאשׁוֹן לְמַאֲמִינִים רַאשׁוֹן לְנִימוּלִים, היה לו בן יצחק ונכד יעקב שגילו את האמונה, מאע"ה יצא ישמעאל, ועשיו מיצחק, שהוא תכלית הפחד והיראת שמים, איך יצא ממנו עשיו, אלא שהוא שְׁמַחְמַת בְּחִינַת הַיְיָכְלִי הַתְּמוּרוֹת שְׁנִמְשׁוֹךְ שֶׁהַכְּרַח אַבְרָהָם לְקַח שְׁפָחָה לְהוֹצִיא תְּחִלָּה הַפְּסֻלֶת שֶׁהָיָה בּוֹ מִחֲטָא אֲדָם הַרְאשׁוֹן, שֶׁהוּא הַעֲקָר שֶׁהַתְּחִיל לְתַקְנָה אֲצֵל כָּל אָדָם יֵשׁ מִצִּיאוֹת הַתְּפִטְרוֹת מִהַפְּסוּלֶת ע"י שְׁעוֹבֵר עֲלָיו, לְכֵן מֵאֵע"ה הִיָּה צ"ל יִשְׁמְעָאֵל כְּדִי שִׁישָׁאֵר זֶרַע יִשְׂרָאֵל זָךְ וְנָקִי, שְׁמֵזָה הַפְּסֻלֶת שְׁנִמְשׁוֹךְ מִזְּחִמַת הַנְּחָשׁ נוֹלָד יִשְׁמְעָאֵל בֶּן הָאִמָּה וּמְחַמַת הַחֲלִיפִין שֶׁל הַיְיָכְלִי הַתְּמוּרוֹת לֹא נִכְרַ בְּעוֹלָם מִי בֶּן הָאִמָּה וּמִי בֶּן הַמְּלָכָה, שֶׁהִיא בְּחִינַת שְׂרָה שְׁנִקְרָאת עַל שֵׁם הַמְּלָכּוֹת שְׂשֻׁרָה עַל כָּל הָעוֹלָם בְּחִי מַלְכוּת וְשִׁרְרָה, וְעַל-בֵּן הַתְּפָאֵר יִשְׁמְעָאֵל, שֶׁהוּא הַעֲקָר זֶרַע אַבְרָהָם וְהַמְּשֻׁלָּה בְּחִינַת מְלָכּוֹת שִׁדָּ לֹו, שֶׁזֶהוּ בְּחִינַת הַמְּחַלְקַת הִיא

בין ישמעאל ויצחק, כמו שכתוב (בראשית כ"א), "ותרא שרה את בן הגר וכו' מצחק" וכמו שפרש רש"י מתשובת שרה, כי לא יירש בן האמה עם בני, אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירשה ואומר אני בכור וכו' זהו מציאות הישמעאלים, אמרו לו שהוא לא יירש, שאינו בן מלך, אלא פסולת בן שפחה. אלא שיש היכלי התמורות שנרמה להם כל מיני דמיונות.

וזהו גם בן בחינת יעקב ועשו, כי שם היה בחינת אחיזת החליפין של היכלי התמורות בבטן אחת כי אצל הבריור של אברהם נולד יצחק משרה וקדושה, ואילו ישמעאל היה מבן האמה ממש, אך אצל יצחק, נולדו יעקב ועשו יחד מהצדקת רבקה אמנו בחינת (שם כ"ה) שני גוים בבטן ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאם מלאם יאמץ ורב יעבד צעיר, כי החליפין של היכלי התמורות משתנים בכל פעם בכמה בחינות שונות בלי שעור כל פעם נרמה אצלו שזה צדיק, ממש מתוך השטיבל, מתוך הישיבה וזה מתחלק בכמה אופנים, וגם אצל כל אדם בפרטיות בפני עצמו נתרבים השנויים והתמורות בלי שעור וערך ומספר, ר' נתן מכין אותנו למה שעובר בעוה"ז, בלי שיעור וערך ומספר, שזהו בחינת כל העליות והירידות העוברים על כל אדם כל ימי חייו מיום היותו עד יום מותו רבינו במעשה זאת יורד אלינו שנבין מציאות המניעות והירידות שעובר על אדם, בגוף בנפש בממון, עם חברים, ופגעים ועגמות נפש, מיום היותו עד יום מותו, עד שלא נתעלה לדרגת הצדיקים שעולה לגמרי מהיכלי התמורות.

כשזוכה לבא לצייון רביה"ק הוא מתעלה מבלבול החיכוך

וכל הגלגולים שמתגלגלת נשמתו במקום שמתגלגלת מדור לדור עד הסוף שהכל נמשך מסוד היכלי התמורות לכן צריך לבא לצייון של רביה"ק שזהו היציאה מהסיפור הזה, כי היכלי התמורות הוא חלק מהגלגול שמשם נמשך סוד גלגול הנשמות שמטריח הקדוש ברוך הוא את עצמו לגלגל הנשמות בכמה וכמה גלגולים שונים כדי לבררם מבחינת היכלי התמורות מחטא אדם הראשון שמשם כל החטאים ח"ו וכנ"ל, כמו שביארנו לעיל.

כי מבאר בכתבי האריז"ל בענין שרואין שלפעמים צדיק גדול ועובד ה' נופל מעבודתו ולפעמים נופל לעברות גמורות, רחמנא לעלן, עד שיש שנפלו מאד שנעשו רשעים גדולים מאד, רחמנא לעלן, שהחטיאו את הרבים. ומתחלה היו צדיקים גדולים כמו ירבעם בן נבט ואחר. וכיוצא בהם בשאר הדורות וכל זה נמשך מצד גלגולי הנשמות שלפעמים נתעבר באדם נשמת אדם בליעל וכו' ועל-ידי זה יכול פתאום ח"ו להתהפך לאיש אחר ח"ו, כאן ר' נתן נכנס לענין עיבור אדם בלייעל, שזה גם שייך רק למי שעדיין נמצא בהיכלי התמורות.

פעמים שמתעברת באדם נשמת הצדיק להוציא מהיכלי התמורות

וכן להפך שלפעמים נתעבר ברשע נשמה קדושה, לעזור לו לצאת מהיכלי התמורות שעל-ידי זה מתעורר בתשובה, שזה סוד בחינת (קהלת ח') יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשי הרשעים ויש רשעים שמגיע עליהם כמעשה

הצדיקים וכמוכא מזה בדרברי רבנו ז"ל בהתורה של פסופין (סימן ל"א) ובאמת האדם בעל בחירה כי אין ההבלים מתגלגלים סתם, אלא הכל כפי הבחירה והכל כפי בחירתו וכפי פסופיו וכפי אמתת התחזקותו ואמונתו בהשם יתברך וכו' וכו' כמו כן השם יתברך מתגלגל עמו ברחמי, כי צדיק ה' וישר משפטיו לקבל נשמה קדושה שיצא מהחילוף הזה, כמו כלל ישראל שכוספים לה' בשבת קודש ובתפילה, ויוצאים מהחילוף בכח נשמות הצדיקים, שזהו עיקר הדרך לצאת מזה, ע"י כיסופין והתחזקות באמונה.

היציאה מהיכלי התמורות ע"י תפילה שיזכה לכסוף להשי"ת

ועל-כן צריך האדם להרבות בתפלה תמיד שיזכה להנצל מלהט החרב המתהפכת הזאת, שהוא בחינת היכלי התמורות כנ"ל שלא יתגברו ח"ו, לעשק ולגזל ולהחליף ח"ו, מעט הטוב של נפשו שיש בו עדין, להט החרב המתהפכת היא היכלי התמורות, ועל זה צריך להתפלל לזכות לכיסופין וקדושה ולהתעלות משם, זהו עיקר רפואת כל אדם, שיתפלל להנצל מהם, שהן רוצים לעשוק את מעט הטוב שבו, היינו מה שיצא משער אחד של היכלי התמורות, הם רוצים להפיל אותו שוב ח"ו. שעל זה התפלל דוד המלך, עליו השלום (תהלים קי"ט), "ערוב עבדך לטוב אל יעשקני זדים" שלא יעשקוהו הזדים, שהם הסטרא אחרא והקלפות העושקים את הנפשות ח"ו בתוך הטיקלא, זה בחינת דמעת העשוקים ומיד עושקיהם כח ואין להם מנחם פידוע שזה מציאות התמורות האלה, שעושקים אותו, ובהמשך מבאר ר' נתן שזהו רייקא דוד המלך שהוא מתקן האמונה בחי' מלכות.

וזה בחינת (שם) פדני מעשק אדם ואשמרה פקודיך. וכמו שפרש רש"י שם, "פדני מעשק אדם", מיצר הרע העושק את הבריות, שזה בחינת העושק של נשמות העשוקות בטיקלא הנ"ל, שהוא בחינת היכלי התמורות שחשודים להחליף ולקלקל, שזה בחינת בן המלך הנ"ל שנהלך כנ"ל. ענין העושק הוא שנרמה לו שעושקים אותו, אם אדם יתחזק שה' בוודאי יעזור לי, יוכל להתעלות משם, ואם חלש דעתו, הרי זהו עיקר עושק הנשמות, כמ"ש בסי' קל"ז שהנשמות נעשקים. וכל זה רמז במעשה של החילוף להבין מה שעובר עלינו בהיכלי התמורות, ובעושק הזה.

וזה בחינת (שם ק"מ) חלצני ה' מאדם רע מאיש חמסים תנצרני וכו', הצילני מהיצר הרע שהוא חמס ושקר, ומפיל אותי מתורה ועבודת ה', וזה בחינת (שם כ"ב) יחלקו בגדי להם ועל לבושי יפילו גזרל הם רוצים לגנוב ממני חלקי הטוב, ואתה ה' אל תרחק וכו' הצילה מחרב נפשי מיד כלב יחידתי וכו'. שכל זה הרבה דוד להתפלל להשם יתברך להנצל מהעשק והגזלה והחמס של הקלפות שהם היצר הרע וחילותיו העושקים ח"ו, את הנפשות בעונותיהם ומפשיטים מהם בגדיהם ולבושיהם הקדושים כל מצוה ומעשה טוב בונה לבוש וקדושה על האדם, שיזכה לישוב הדעת, ושקט נפשי בעבודת ה' ואהבתו, אך הם גונבים את הלבוש שיחזור להיות משוגע ומבולבל עד שנשתנן פניהם ואין מכירים את יקר גרלת תפארתם ומחליפין וממירין טוב ברע ורע בטוב ח"ו, כמעט לא רואים שהוא יהודי שכל זה הוא בחינת היכלי התמורות כנ"ל.

עוד שני עצות להנצל מהחילוף, להתחבא אצל השי"ת, ולמסור כל תנועותיו להשי"ת

וְזֶה בְּחִינַת (שם ל"א) בְּיָדָךְ אֶפְקִיד רוּחִי פְּדִיתָה אוֹתִי ה' אֵל אֱמֶת, לעיל דיבר ר' נתן עצה ראשונה להנצל מהיכלי התמורות ע"י כיסופין והשתוקקות כמו"ש בסי' ל"א, שע"ז מקבל נפש חדש, וכאן מזכיר עוד שני עצות, להתחבא אצל השי"ת, להפקיד את נפשו אצלו ית' שְׁצִרְיָךְ הָאָדָם תְּמִיד לְהַפְקִיד רוּחוֹ וּנְפִשׁוֹ וּנְשַׁמְתּוּ בְּיָדוֹ יִתְבָּרַךְ כְּדִי שִׁיְהִי הוּא יִתְבָּרַךְ בְּעַל הַפְּקֻדוֹן, כְּדִי שִׁיְפַדֶּה אוֹתוֹ מִן הָעֵשֶׂק וְהַחֲלִיפִין ח"ו, וְזֶהוּ, "פְּדִיתָה אוֹתִי ה' אֵל אֱמֶת" "אֱמֶת" דִּיקָא הַפֶּךְ הַתְּמֻרוֹת וְהָעֵשֶׂק הַנ"ל, שֶׁהֵם בְּחִינַת שְׁקָר שֶׁמְשַׁקֵּר בְּנִפְשׁוֹ וּמְחַלִּיפָה בְּאַחֲרֵת ח"ו, כְּשֶׁאֲרָם מִפְּקִיד נִפְשׁוֹ אֲצֵל ה', מֵה שְׁעוּבֵר עָלַי, אֵתָה נִמְצָא פֶה, אֵתָה שׁוֹמֵר עָלַי, אֵתָה לֹא עֹזֵב אוֹתִי, וְאֵתָה הִרִי אֱמֶת, אִפִּי שְׁאֵנִי בִּמְקוֹם הַשְּׁקָר, אֵךְ אֵתָה הוּא אֱמֶת. וּבִזָּה חוֹזֵר לְזָכוֹר שֶׁהוּא בֶן מֶלֶךְ.

וְזֶהוּ 'פְּדִיתָה' דִּיקָא בְּחִינַת (דְּבָרִים י"ג) הַפּוֹרֵךְ מִבֵּית עֲבָדִים, הֵינּוּ שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ פּוֹדֶה נִפְשׁוֹ מִבְּחִינַת עֲבָדוֹת, שֶׁהוּא בְּחִינַת שְׁקָר, כְּמוֹ שְׁכָתוּב לְקַמֵּן כְּמוֹ שִׁיאֲרִיךְ לְהִלְךְ ר' נתן וְזֶה בְּחִינַת (תְּהִלִּים כ"ה) אֱלִיָּה ה' נִפְשִׁי אֲשָׂא וְזֶה (שם קמ"ג) כִּי אֱלִיָּה נִשְׁאַתִּי נִפְשִׁי הַצִּילֵנִי מֵאוֹיְבֵי ה' וְכו', אֲנִי מֵתַבְטֵל לְרַצוֹנְךָ בְּמֵה שְׁעוּבֵר עָלַי, אֲנִי מִפְּקִיד אֵת עֲצָמִי, מוֹצִיא אֵת מֵה שְׁעוּבֵר עָלַי וּמוֹסֵר אֵת זֶה אִיד, כִּי צְרִיכִין תְּמִיד לְמִסֵּר נִפְשׁוֹ עִם כָּל תְּנוּעוֹתָיו וְחִיּוּתוֹ לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ, יֵשׁ כֵּאֵן לְשׁוֹן מוֹפְלָא שֶׁל רַבִּי נֵתָן, לְמִסֹּר נִפְשׁוֹ עִם תְּנוּעוֹתָיו וְחִיּוּתוֹ, יֵשׁ זִמְן שֶׁל דְּבִיקוּת וִישׁ זִמְן שְׁעוּבֵר מֵה שְׁעוּבֵר, לֹא יִכּוֹל לְעִשׂוֹת תְּנוּעָה דְקָרוּשָׁה, לְכֵן יִמְסֹר נִפְשׁוֹ וְתְנוּעוֹתָיו לָהּ, וְצָרִיךְ סְבִלְנוֹת, לְהַמְשִׁיךְ בְּתַפִּילָה וְלִדְעַת שׁוּזָה יַעֲבוּר, וּבְתַפִּילָה לְהַמְשִׁיךְ אִמּוּנָה וּכִיסוּפִין וְרַצוֹנוֹת דְקָרוּשָׁה, שְׁעַל-יָדֵי זֶה הֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ מְצִילוֹ מֵהָאוֹיְבִים וְהַשׁוֹנְאִים הַרוֹצִים לְגַזֵּל וְלַעֲשֵׂק אֵת הַנֶּפֶשׁ וְלְהַחֲלִיפָה ח"ו, בְּהִיכְלֵי הַתְּמֻרוֹת כְּנ"ל, כִּי אִי אֶפְשָׁר לְהַנְצִל מִכָּל זֶה כִּי אִם עַל-יָדֵי תַפִּלָּה וְתַחֲנוּנִים הַרְבֵּה הַרְבֵּה.

כִּי כְּמֵה נִפְשׁוֹת שְׁקֵעוּ עַל-יָדֵי זֶה, רַחֲמֵנָא לְצַלְךָ, כְּנ"ל, כִּי הֵם אוֹרְבִים עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם תְּמִיד וְצָרִיךְ רַחֲמִים רַבִּים וְהַתְּגַבְּרוֹת גְּדוֹל לְהַנְצִל מֵהֶם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שם י'), "יֵאָרֹב בְּמִסְתַּר כְּאֲרִיָּה בִּסְכֵה יֵאָרֹב לְחַטָּף עֲנִי יִחַטָּף עֲנִי בְרִשְׁתּוֹ יִדְכָה יִשׁוּחַ וְנִפְּלָ בְּעֲצוּמָיו חֲלֹכָאִים" דוּד הַמֶּלֶךְ צוּעֵק, הִרִי הֵם רוֹצִים לְטְרוֹף אוֹתִי כְּמוֹ אֲרִיָּה, וְאֲנִי עֲנִי וְאֲבִיּוֹן אֵין לִי שׁוּם כֵּת, וְזֶה בְּחִינַת מֵה שֶׁהַתְּפִלָּל דְּוֹד (שם ז'), "בְּדָ חֲסִיתִי הוֹשִׁיעֵנִי מִכָּל רוּדִפִּי וְהַצִּילֵנִי פֶן יִטְרוֹף כְּאֲרִיָּה נִפְשִׁי פּוֹרֵק וְאֵין מְצִיל וְכו'" וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה הַרְבֵּה. וְזֶה בְּחִינַת (שם קט"ז) שׁוּבֵי נִפְשֵׁי לְמִנּוּחֵי הַפֶּךְ בְּחִינַת הָעֵשֶׂק שֶׁל הַתְּמֻרוֹת שֶׁשֵׁם בְּחִינַת הַטְּלָטוּל וְהַגְּלוּת ח"ו, כְּשִׁיּוֹצֵא מֵהַחֲלוּף בֵּא לְמִנּוּחַת הַנֶּפֶשׁ וְיִשׁוּב הָרַעַת, וְזֶה בְּחִינַת (שם כ"ג) נִפְשִׁי יִשׁוּבֵב וְכו', כִּי דְּוֹד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, בְּטַח בְּרַבּוּי תַפְלוּתָיו בְּאֱמֶת לְהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ שֶׁהֵשֵׁם יִתְבָּרַךְ יְצִיל נִפְשׁוֹ מִכָּל הַתְּמֻרוֹת הַנ"ל וְיִשׁוּב נִפְשׁוֹ לְמִקּוּמָה וְלְמִנּוּחָתָהּ:

דף קד

סיבת הירידה להיכלי התמורות כדי לברר גאולת נפשו

ר' נתן ממשיך לבאר מה שרוד המלך מזכיר ב"כ הרבה פעמים בתהלים, שצועק לה' על העושיק של הנפשות, בידך אפקיד רוחי, נפשי ישובב, (ו) ועל-כן יוד המלך, עליו השלום, דיקא הרבה להתפלל על זה הרבה יותר משאר הצדיקים, חלצני מאדם רע, וכדו' כי עקר תקון היכלי התמורות הוא על-ידי יוד שעסק בתקון זה ביותר להרים כל נפש מישראל והוא יגמר זה התקון בשלמות בימי משיח צדקנו, שהוא בחינת יוד שאז יגמר זה התקון בשלמות כידוע, כי הניצה"ק וכבוד השכינה נופלים למקום שנקרא היכלי התמורות, ושם עיקר התיקון שלהם ע"י בירור הניצה"ק, כי שם בבחינת היכלי התמורות נתפסו על-ידי חטא אדם הראשון נפשות קדושות ויקרות מאד מאד, שהם בחינת נפש אברהם שמחמת זה הכרח לצאת מתרח כמבואר ברברי האריז"ל וכן נפשות כמה צדיקים גבוהים ונוראים וכו', כמוכא בפתבים. וזה בחינת נפש יוד, שהוא בחינת משיח שנתפסה שם גם כן ועליו התגברו ביותר ביותר בלי שעור ועל-כן כמה גלגולין עביר קדשא בריך הוא עד שהוציא נפשו משם בדרך גנבה וערמה, כי עם עקש תתפתל פתי, במבאר זה הסוד בכתבי האר"י שצריך דרך עקומה עד שיתברר שמחמת זה הכרח נפש יוד לצאת תחלה על-ידי בנות לוט על-ידי מעשה משנה ודבר זר כזה. וכן ענין יהודה ותמר וכו' וכו', וכן ענין רות שכל זה היה להוציא נפשו בדרך גנבה מהסטרא אחרא שעשקה אותה ולא רצתה להניח לצאת פי אם בדרך גנבה, כמבאר בפתבים (עין בלקוטי תורה על איוב ועוד בכמה מקומות).

כל הגדול מחבירו, יצרו גדול ממנו, ועליו לדעת שבוודאי יש לו כח גדול להתגבר
נגדו

כי יוד היה ראוי להיות נפל ולא היה לו חיים כי אם מה שנתנו לו אדם הראשון והאבות כידוע, ועל-כן באמת היה כל ימיו בספנה גדול מהסטרא אחרא שהתגברה עליו בכל עת, כמו שפתיב (תהלים צ"ד), "לולא ה' עזרתה לי כמעט שכנה דומה נפשי" רומה זה גוינים וזהו, סוד כפשע ביני ובין המות, יש הרבה אנשים שמרגישים בחינת דוד אצלם, שעובר עליהם כפסע ביני לבין המות, שיש בו בחי' היכלי התמורות, ומזה יכול כל אדם לקח מוסר לעצמו כשרואה שהיצר הרע והתאוות וכו' מתגברים עליו מאד מאד ונרמה לו שקשה לשברם, צריך לידע שבוודאי אין הקדוש ברוך הוא בא בטרוניא עמו ה' לא מפיל עליך משהו שאתה לא יכול לעשות, בוודאי אתה כן יכול, החילוף טוען שהפילו עליך משהו שאתה לא יכול, אך אדם צריך תמיד לומר, בוודאי זה שליחות שה' שלח אותי, והוא ית' איתי, וכן יש לי כח להתגבר ובוודאי אם לא היה לו כח לשבר לא היה השם יתברך מגרה בו יצר הרע כזה רק, אדרבא, ידע בנפשו כשרואה שיש לו יצר הרע גדול כזה, חילוף כזה, מניעות כאלה, שבוודאי נפשו היא נפש יקרא וקדושה מאד מאד בשרשו ועל-כן מתגברים עליו כל כך, כי כל מה שהנפש יקרה וגבה ביותר מתגבר עליו היצר הרע ביותר וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה (ספ"ה נ"ב), כל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו.

ממילא יש לך כח להתגבר כמו כלום, כי אתה גדול, אתה בן מלך.

וּכְמוֹ שְׁאָמְרוּ עוֹד שְׁהֵיֶצֶר הָרַע מְנִיחַ כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וְאֵינוֹ מִתְגַּרֵּה אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁמַנִּיחַ כָּל יִשְׂרָאֵל וְאֵינוֹ מִתְגַּרֵּה אֶלָּא בְּתַלְמִידֵי חֻכְמִים, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב, בִּי הַגְדִּיל לַעֲשׂוֹת", שֶׁפֶשֶׁט יָדוֹ בְּגֵדוֹלִים דִּיקָא, שְׁזָהוּ בְּחֵינְתָּ דְיֹד הַמְלֶכֶּ עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, שְׁהֵיָה כָּל יָמָיו בְּסַפְנָה גְדוּלָה כְּ"ל חז"ל אומרים שפשט ידו בגדולים, תדע שזה עובר, אבל תדע שיש לך כח כמו כלום להתחזק ולהתגבר, להתחבאות אצל השי"ת, ולהגביה את עצמך להתרדבך בו ית'. וְכְמוֹ שְׁפָתוֹב (תְּהֵלִים קט"ז), "אִפְפוּנֵי חִבְלֵי מוֹת וּמְצָרֵי שְׂאוֹל מְצָאוּנִי וְכוּ'" (שם ס"ט) "טְבַעְתִּי בֵּין מְצוּלָה וְאֵין מַעֲמֵד וְכוּ' הִצִּילֵנִי מִטֵּיט וְאֵל אֶטְבַּעַה וְכוּ'", וְכֵן כָּל סֵפֶר תְּהֵלִים ר' נתן אומר, כן בן, הזכרתי לך כמה פסוקים בווערים, תמצא לך עוד ועוד פסוקים לפי מה שעובר עליך, אררבה תמצא את עצמך בפסוק שלך, ותצעק את זה להשי"ת, כי כל ספר תהלים - שְׁנַתִּסֵּד מִהַתְּפִלוֹת שֶׁהֵרְבָה לְהַתְּפַלֵּל לְהַנְצִיל מִהֵיֶצֶר הָרַע וְחִילוֹתָיו לְבַל יֵאָבֵד נַפְשׁוֹ ח"ו, שְׁזָה כָּל הַתְּהֵלִים שֶׁמְדַבֵּר מֵאוֹיִבִים וְשׁוֹנְאִים, שֶׁהֵם הַיְכָלֵי הַתְּמוֹרוֹת שֶׁהַחֲלִיפוֹ אוֹתוֹ עִם בֶּן שְׁפָחוּ וּבְרָרָךְ זֶה צָרִיךְ כָּל אֶרֶם לִילֵךְ בִּי אֵין שׁוֹם עֲצָה וְתִקְנָה לְהַנְצִיל מִכָּל זֶה בִּי אִם עַל-יְדֵי רַבִּי תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים בְּלִי שְׁעוֹר כָּל יָמֵי חַיָּיו, נִכּוֹן שׁוֹרָאֵי רוֹאִים הֵרְבָה יִשׁוּעוֹת, אֵךְ לֹא לְהַרְגִישׁ שֶׁגִּמְרַתִּי, כִּי כָּל פַּעַם עוֹבֵר וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיךְ לְהַתְּפַלֵּל כְּמוֹ דְיֹד הַמְּלֶכֶּ, עֲלֵיו הַשְּׁלוֹם, כְּ"ל וְכַמְבָּאָר אֶצְלָנוּ כְּמָה פְּעָמִים:

ללחום בענוה הפסולה ולהאמין שכל העולמות תלויים בו

ה) בִּי אֵין זֶה דְרָךְ הָעֲנוּהָ הָאֲמִתִּית שֶׁיַּחְזִיק אֶת עֲצָמוֹ לְרַשָּׁע גְּמוּר ח"ו, לומר שאני כמו שאני, ואין לי סיכוי וְלִהְיֶטֶן מַעֲלַת נַפְשׁוֹ הַקְּדוֹשָׁה וְאִמַר מֵה לִי עִם עוֹלְמוֹת עֲלִיוֹנִים, אִנִּי לֹא רוֹאֵה שֶׁכָּל הָעוֹלְמוֹת תַּחְתִּי, וְהַכֵּל תְּלוּי בִּי, לֹא רוֹאֵה אֵת זֶה, צָרִיךְ לְדַעַת שְׁזָה חֵלֶק שֶׁל כְּפִירָה וְרִיחוֹק מִהַאֲמוּנָה! רַק, אֲדַרְבָּא, צָרִיךְ לִידַע וְלִהְיֶטֶן שֶׁנַּפְשׁוֹ בְּשֶׁרֶשֶׁה הִיא גְדוּלָה וְיִקְרָה וְגַבְהָ מְאֹד מְאֹד וְאֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבִּי רַבְבוֹת עוֹלְמוֹת בְּלִי שְׁעוֹר תְּלוּיִים בָּהּ - אַחַד אֹמֵר שֶׁצָּרִיךְ לְתַקֵּן נִיצְה"ק, אַחַד אֹמֵר שֶׁהָעוֹלָם תְּלוּי בּוֹ, אֲבָל כֹּאן רַבִּי נַתָּן אֹמֵר הֵרְבָה יוֹתֵר, צָרִיךְ לְדַעַת וְלִהְיֶטֶן שֶׁנַּפְשׁוֹ יִקְרָה וְגוֹדוּלָה וְגַבוּהָ מְאֹד מְאֹד, וְאֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבְבוֹת עוֹלְמוֹת בְּלִי שְׁעוֹר תְּלוּיִים בָּךְ! - כָּל הָעוֹלָם זֶה גְדוּל מְאֹד. וְכְמוֹ שְׁאָמְרָ רַבְנֵי ז"ל שְׁאִם הָיוּ מִהֶפְכִּין אֶת הָאֶרֶם הָיִינוּ שְׁהִיוּ מִסַּתְכָּלִים בְּפִנְיֵמוֹתָיו, הָיוּ רוֹאִין שֶׁכָּבֵל גִּיד וְגִיד מִגִּידֵי הָאֶרֶם תְּלוּיִים אֶלְפֵי אֶלְפִים וְרַבִּי רַבְבוֹת עוֹלְמוֹת וְהָרִי יֵשׁ בּוֹ הֵרְבָה גִידִים, א"כ זֶה הֵרְבָה יוֹתֵר מִהַנ"ל, יְכוּלִים לְחַשׁוֹב עַל הַדְּבָר הַזֶּה הֵרְבָה מְאֹד זְמַן... וְכַמְבָּאָר בְּשֶׁאָר סְפָרִים מְגַדֵּל מַעֲלַת הָאֶרֶם שֶׁהוּא בְּחֵינְתָּ צֶלֶם אֱלֹקִים הוּא בְּעוֹלְמוֹת עֲלִיוֹנִים מִמֶּשׁ, וְעוֹסֵק בְּהַמְשַׁכַּת הַצֶּלֶם וְהַמּוֹחֵן.

כְּמָה שֶׁהוּא יוֹתֵר בַּעַל שֶׁכָּל נִשְׁמָתוֹ גְּדוּלָה בְּיוֹתֵר, וְלִכֵּן מַחֲלִיפִים אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר, וְצָרִיךְ לְהַתְּחַזֵּק בְּיוֹתֵר

וְאֶפְלוּ נַפְשׁ הַפְּחוֹת שֶׁבְּפָחוֹתֵים שֶׁל יִשְׂרָאֵל אִפְי' שֶׁאֵתָה מְרַגֵּשׁ בְּעַצְמְךָ שֶׁאֵתָה פְּחוֹת מְאֹד, גַּם כֵּן גְּבַהּ מְאֹד מְאֹד, מִכָּל שְׁכָן וְכָל שְׁכָן נַפְשׁוֹת שֶׁל בְּנֵי תוֹרָה בְּנֵי תוֹרָה צָרִיךְ לְדַעַת

ליקוטי הלכות ח"א דף קב-קה-הלכות ברכות השחר ג אות א-ט

כמה אתה חשוב שאתה עוסק בתורה, ותתקדם יותר, ובפֿרט אִתְּךָ שִׁישׁ לָהֶם שֶׁכֵּל גָּדוֹל, שמבין בדברי הצדיקים, ורוצה להתבונן בעבודת ה', בִּי כָּל מַה שֶׁהַשֶּׁכֶּל גָּדוֹל בְּיוֹתֵר הֵינּוּ שִׁישׁ לוֹ יוֹתֵר עֲנוּה וּמִבְטֵל אֶת עֲצָמוֹ לְגַמְרִי, וְחוֹשֵׁב אֶת עֲצָמוֹ לְהִכִּי גְרוּעַ בְּעוֹלָם, וְרוֹצֵה לְהִתְדַבֵּק בָּהּ, אִזִּי יֵשׁ לוֹ לְהִזְהֵר שֶׁלֹּא לְהִכְנֵס לְעֲנוּה פְּסוּלָה, כִּי בְּאֵמֶת הוּא חוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּלוּם, וִישׁ לוֹ נְפִילוּת, זֶהוּ הַנְּפִילוּת שֶׁלֹּא נִזְהָר לְזַכּוֹר לְהַעֲלוֹת נִיצֵה"ק שִׁישׁ לוֹ מַה לְתַקֵּן כֵּאֵן, וְכֵל זֶה עֲנוּה פְּסוּלָה, וְלִזְהַר חוֹזֵר ר' נֵתָן, שֶׁכֵּל מַה שֶׁהַשֶּׁכֶּל גָּדוֹל בְּיוֹתֵר - הַנְּשֻׁמָּה גְבוּהָ יוֹתֵר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר רַבֵּנוּ ז"ל, בִּי הַנְּשֻׁמָּה הִיא הַשֶּׁכֶּל, כִּישׁ לוֹ שֶׁכֵּל גְבוּהָ, יֵשׁ לוֹ נִשְׁמָה גְבוּהָ, וְצָרִיךְ לְלַמּוֹד סְפָרִים הַקְּרוּשִׁים, וְלִדְרֹעַ הַשְּׁלִיחוֹת שֶׁלּוֹ לְקָרֵב אַחֵרִים, וְלֹא לִפְּוֹל בְּרַעְתּוֹ מִמָּה שֶׁעוֹבֵר. כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (אִיּוֹב ל"ב), "וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תַבְיִינִים".

עַל-כֵּן הָאָדָם הַבֵּר שֶׁכֵּל בְּשִׂרְוֵהָ שֶׁמִּתְגַּבֵּר עָלָיו הַבַּעַל דְּבַר בְּיוֹתֵר צָרִיךְ לִידַע שְׁבוּדָאֵי יֵשׁ לוֹ נֶפֶשׁ גְבוּהָ מְאֹד מְאֹד וְצָרִיךְ לְהִתְגַּבֵּר לְרַחֵם עַל עֲצָמוֹ לְכָל יֶאֱבֹד אוֹצְרוֹת וְסִגְלוֹת יְקָרוֹת וְחִמּוּדוֹת כְּאֵלֶּה הַתְּלוּיִים בְּנַפְשׁוֹ אֲשֶׁר עֵין לֹא רָאָתָה וְכו' אֲשֶׁר"כ מַה אֵתָּה שְׂבוּר, מַה אֵתָּה מִיּוֹאֵשׁ בְּחַלִּישוֹת הַרְעוּת, הֵרִי יֵשׁ בְּךָ סִגְלוֹת יְקָרוֹת וְחִמּוּדוֹת, תִּתְעוֹרֵר מֵהָעֲנוּה הַפְּסוּלָה, כִּי הֵכֵל תְּלוּי בְּנַפְשֶׁךָ, מַה שֶׁאֵין לֹא רֵאֵתָהּ, אֵתָּה בְּוֹדָאֵי תִּזְכֶּה. וְיִתְגַּבֵּר בְּכָל עוֹז לְהַצִּיל אֶת נַפְשׁוֹ מִנֵּי שַׁחַת לְהַצִּילָהּ מִן הַעֲשָׂק וְהַתְּמוּרָה ח"ו, וְהַעֲקֹר עַל-יְדֵי רַבּוֹי תְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת וְכו' כְּנ"ל לְבַקֵּשׁ מֵהַשֵּׁי"ת שִׁיּוּכַל לְהִתְחַזֵּק. כִּי כֵּל זֶה מְדַבֵּר מִסִּפּוֹר הַחִילּוֹף, וְזֶהוּ הַדְּרָךְ בְּעוֹלָם, שֶׁכְּמָה שֶׁאֵדָרִם יוֹתֵר גָּדוֹל, מְחַלִּיפִים אוֹתוֹ בְּיוֹתֵר, וּמְחַרְפִּים אוֹתוֹ, עַד שֶׁחוֹשֵׁב שֶׁהוּא כְּלוּם בְּעֲנוּה פְּסוּלָה. וְזֶה מַה שֶׁגוֹרֵם לְאֵדָרִם שֶׁלֹּא יִגְבִּיהַ אֶת עֲצָמוֹ וְלֹא יַעֲמֵד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה. וְכֵל הַשֶּׁכֶּל הַגָּדוֹל לֹא עוֹזֵר לוֹ לְהִתְקַדֵּם וְעוֹשֶׂה כֵּל טְעוֹת אִפְשָׁרִית.

וְזֶה בְּחִינַת (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב' י"ז) וַיִּגְבֶּה לְבוֹ בְּדַרְכֵי ה' שְׁצָרִיכִין לְהַגְבִּיהַ לְבוֹ וְדַעַתוֹ בְּדַרְכֵי ה' וְלֹאֵר בְּנַפְשׁוֹ שֶׁאֵין נֶאֱדָה לִי לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂים כְּאֵלֶּה מַעֲשֵׂה בְּהִמָּה ח"ו, כִּי נַפְשִׁי גְבוּהָ מְאֹד נֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל שֶׁכֵּלֶם בְּנֵי מְלָכִים וְרֵאֵוִי לִי לְהִתְנַהֵג בְּנִימוּסֵי הַמְּלָכוֹת דְּקִדְשָׁהּ, לְקַבֵּל עוֹל מַלְכוּת שְׂמִים כְּמוֹ שְׂרָאוִי לְנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרָאִים (דְּבָרִים י"ד), "בְּנִים אֲתֶם לַה' אֱלֹקֵיכֶם" וְזֶה בְּחִינַת מַה שֶׁפְּתוּב בְּהַתּוֹרָה, "וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקֵיהֶם" (בְּסִימָן י"ז) עַל מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבָרְכָהּ (ב"ב ע"ד), אֵנָה בְּרִיָּה קְלָה שְׂבִים וְכו', עֵין שֵׁם מַה שֶׁהַטּוֹב שֶׁל נֶפֶשׁ יִשְׂרָאֵל זוֹכֵר מַעֲלָתוֹ שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ מִנַּפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁעָלוּ בְּמַחְשְׁבָהּ תְּחִלָּה, וּבָהֶם נִמְלֹךְ וְנִתְעַץ בְּבְרִיאַת עוֹלָמוֹת וְכו' וְעַתָּה ח"ו, תְּהִיָּה מִשְׁקַעַת בְּמִקוּמוֹת כְּאֵלֶּה, רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְעַל-יְדֵי זֶה מְרַחֵם עַל עֲצָמוֹ וְחוֹזֵר לְמַעֲלָתוֹ וְכו', עֵין שֵׁם: כֵּךְ אֵדָרִם צָרִיךְ לְחַשׁוֹב תְּמִיד, אִיךְ אֵנִי הוֹלֵךְ לְכַלְיוֹן וְהַפְּסֵד בְּמִקוּמוֹת כְּאֵלֶּה, הֵרִי אֵנִי מוֹשֵׁרֵשׁ בְּשׁוֹרֵשׁ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל.

עֵינֵךְ נְפִילַת הָאֵדָרִם שֶׁנִּדְמָה לוֹ שֶׁאֵין יוֹכֵל מְצַד נַפְשׁוֹ לְזַכּוֹת לְמַדְרַגַּת הַצְּדִיקִים הַגָּדוֹלִים (ו' ר' נֵתָן חוֹזֵר עַל הַחִיזוּק הַנִּפְלֵא מְאֹד, לְצַאֵת מֵהַחִילּוֹף מִמָּה שֶׁשׁוֹבְרִים אוֹתָנוּ, עוֹבְרֵי ה' נִשְׁבָּרִים לְגַמְרִי בְּחַלִּישוֹת הַרְעוּת, לְכֵן חוֹזֵר עַל דְּבָרָיו וּמוֹסִיף וּבְאֵמֶת עֵינֵךְ זֶה בְּעֲצָמוֹ מַה שְׂרֵב בְּנֵי אֵדָרִם טוֹעִים בְּעֲצָמָם וְסוֹבְרִים שֶׁנַּפְשָׁם אֵינָה קְדוּשָׁה מְשֻׁרְשָׁה, וְקִשָּׁה לָהֶם לְשׁוֹב לַה' וְלִהְיוֹת אִישׁ צְדִיק אוֹ אִישׁ כְּשֵׁר בְּאֵמֶת כְּמוֹ שְׂאֵר הַצְּדִיקִים וְהַכְּשָׁרִים, לֹא מִתְעוֹרְרִים כְּרֵאוִי, וְגַם מִי שֶׁמִּתְעוֹרֵר, אֵינּוּ עוֹמֵד בְּקִשְׁרֵי הַמִּלְחָמָה מִחֲמַת חַלִּישוֹת דַּעַתוֹ כְּמוֹ שֶׁמְרַגְלֵא

בפומא דאינשי לומר כששומעין שמספרין מאיזה צדיק או איש כשר וירא באמת ומתחיל להתעורר בהם הרהור תשובה להתחיל גם כן להתקרב להשם יתברך, כי כל ישראל מלאים מחשבות של תשובה והתקרבות להשם יתברך תמיד, אך מה עושה הבעל דבר - שאחר כך תכף אומרים, מי יכול להתדמות אליו לזה האיש הצדיק וכו' כי היה נשמה קדושה מנעוריו, אבל אנחנו וכו' כי כך הרגלו עצמם לומר שצדקת הצדיקים והכשרים הוא מצד הנשמה הקדושה שיש להם מתולדתם.

ובאמת אמר רבנו ז"ל בפרוש שאינו כן וזה עקר החסרון של העולם שאומרים כך. ומחמת זה אינם מתעוררים ומתגברים להשוות עצמן לצדיקים, אפשר לכבד את הצדיק, אבל מיד לומר, איך אני יכול לתפוס, שהצדיק יאיר עלי אמונה וחיוזוק, ולחשוב מהש"ת בכל דבר אבל באמת אינו כן, כי עקר צדקת הצדיק והכשר הוא רק על-ידי התגברותו והתחזקותו ויגיעתו וטרחו בעבודת ה' שיגיע וטרח כל כך ימים ושנים הרבה ולא הניח עצמו לפל בשום אופן בעולם, וזה עיקר המלחמה שלא הניח את עצמו ליפול, וזה עלינו להזהר מאד, שלא להניח עצמו ליפול, אפי' שנפל כבר כמה שנים, תיזהר מעכשיו, בוודאי ה' יעזור לך מעתה והרבה בתפלה ותחנונים עד שזכה למה שזכה פי אם כפי ערכו אשרי להם, אפי' שיש מניעות, ה' יעזור ותצא מכל המניעות והגזירות והטרדות וכל אדם יכול להיות כמותם, כל אדם ממש יכול לזכות להיות כמותם, והרמב"ם אומר שכל אחד יכול להיות כמו משה רבינו, שזה נותן חשק ללמוד, ומה נפלא הדבר, שדייקא כשלומדים מרבה"ק והצדיקים שמלמדים איך לזכות לזה, עליהם אומרים שאי אפשר לזכות למדרגתם, זהו המעשה הבעל דבר, כי אדרבה הרי ספרי הצדיקים מלמדים את הדרך איך לקיים את הרכים הקדושים האלה, כי הבחירה חפשיית לכל, וכתר שם טוב מנח, ומי שרוצה זוכה בו, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (יומא ע"ב), כתר כהנה זכה אהרן ונטלו, כתר מלכות זכה דוד ונטלו, כתר שם טוב מנח וכל הרוצה זוכה בו.

ובאמת זה הענין בעצמו שבני האדם טועים בעצמם וסוברים שנפשם אינה יקרה וקדושה ומחמת זה אינם מתגברים לעשות במעשה הצדיקים כנ"ל, כל זה נמשך מבחינת היכלי התמורות הנ"ל, שמשם בחינת המעשה של הבן מלך הנ"ל שנחלף, שמשם באים אליו המחשבות על האדם כמו הבן מלך הנ"ל שנחלף ונתגרש ממקומו שמחמת זה נפל למקום שנפל ולקח את עצמו אל השכרות וכו' עד שהיה כמספק בעצמו אם הוא בן המלך האמת או בן השפחה ח"ו, כמבאר שם בהמעשה הנ"ל שבכל עת שבא לו הרהורי תשובה היה מישב את עצמו ממה נפשך אם אני בן המלך וכו', עין שם שמבאר שם שנפל כל כך עד שהיה מספק בעצמו אם הוא בן המלך האמת, ככה נשבר לגמרי מספיקות אם הוא בן המלך האמת.

דף קה

אין שום ריהוק בעולם שאי אפשר לחזור משם לעבוד את ה'

כמו כן הוא בכל אדם הרחוק מהשם יתברך, כל אחד צריך להבין בעצמו איפה הוא עומד

ליקוטי הלכות ח"א דף קב-קה-הלכות ברכות השחר ג אות א-ט

באמת למעשה, לחזור לה' באמת לפי מה שיודע, וללמוד עוד מה שהוא עדיין לא יודע, בפֶּרֶט בְּתַקִּיף סוּף הַגְּלוּת הַמֵּוֹר הַזֶּה, שֶׁהוּא חֻבְלֵי שֶׁל מְשִׁיחַ שְׁמוֹתֵגְבֵר בְּעֵתִים הַלְלוּ בְּפֶרֶט הַיּוֹם, שֶׁנִּעְשָׂה מִה שֶׁנִּעְשָׂה, מִהוּ חֻבְלֵי שֶׁל מְשִׁיחַ, אֹמֵר רַבֵּי נִתַּן שֶׁהַתְּגַבֵּר הַבַּעַל דְּבַר בְּיוֹתֵר עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל בְּיָדוֹעַ בְּחוּשׁ, הַאֲפִיקוֹרוֹסוֹת וְהַמְנִיעוֹת שֵׁישׁ הַיּוֹם עַד שֶׁכִּפְּמָה בְּנֵי אָדָם מִיָּאֲשִׁין עֲצָמוֹן כְּאֵלוֹ נַפְשָׁם אֵינָה מְסַגְּלֵת כֻּלָּל לְעִבּוּדֵת ה' אֲפִי שֶׁגִּדְלוּ בַקְהִילוֹת קְרוֹשׁוֹת, וְשִׁמּוּרִים בְּכָל מִינֵי דְרָכֵי שְׁמִירָה, מִתִּיאֲשִׁים וְחוֹשְׁבִים שֶׁאֵינָם מְסוּגָלִים לְעִסּוֹק בְּתוֹרָה וְעִבּוּדֵת ה' וְלַעֲלוֹת בְּמַעֲלוֹת הַתּוֹרָה, זֶהוּ חֻבְלֵי שֶׁל מְשִׁיחַ, וְכ"ש כְּשֶׁנוֹפֵל לְנִסְיוֹנוֹת שְׁנוֹפְלִים מֵאֵד, וְגַם זֶה טְעוֹת, כִּי גַם כָּל אַחַד שְׁנוֹפֵל, יִכּוֹל לְהַתְּגַבֵּר וְלַחְזוֹר בְּתִשׁוּבָה שְׁלִימָה, אִיפֹה שִׁיחִיהָ בְּעוֹלָם, יִכּוֹל לְחַזוֹר לְמַתִּיקוֹת קִיּוֹם הַתּוֹרָה וְקִרְבַּת ה' וְתַכְלִית הָאֲמִיתִי, רַבֵּינוּ מַחְזִיר כָּל אַחַד וְאֶחָד, אֲפִי שֶׁנִּפְּלָ לֵאן שֶׁנִּפְּלָ תָמִיד יִכּוֹלִים לְחַזוֹר. וְכָל זֶה הוּא רַק פְּתוּי וּמְחֻשְׁבוֹת הַיִּצָּר הֶרַע שְׁמַחְלִישׁ דְּעֵתוֹ וּמַכְנִים בְּלָבוֹ חֲלִישׁוֹת וְקִטְנוֹת דְּסִטְרָא אֲחָרָא, זֶהוּ עֵיקַר מְצִיאוֹת הַחִילוּף, שֶׁבֵּן מֶלֶךְ נּוֹפֵל לְהִיּוֹת בֵּן שְׁפָחָה, שְׂזָה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמוּרוֹת, מִבְּחִינַת הַחִלוּף שֶׁל הֶבֶן מֶלֶךְ הַנִּלְשָׁן שֶׁנִּפְּלָ כָּל כּוֹ עַד שֶׁלֹּא יֵרַע בְּעַצְמוֹ אִם הוּא בֵּן הַמֶּלֶךְ הָאֲמִתִּי, וְכָל פַּעַם מִפִּילִים בֵּן אָדָם מִמְקוֹמוֹ כְּרִי לְתַקַּן הַיְכָלִי הַתְּמוּרוֹת, ר' נִתַּן מִדְּגִישׁ שְׁעִיקַר הַנְּסִיּוֹן הוּא שֶׁהוּא בְּעַצְמוֹ כִּבְר מְסוּפֵק אִם הוּא בֵּן הַמֶּלֶךְ.

אָבֵל בְּאֲמַת צְרִידָ הָאָדָם לִידַע וְלִהְאָמִין שֶׁנִּפְּשׁ כָּל אַחַד מִיִּשְׂרָאֵל גְּבֵהָ וִיקְרָה מֵאֵד מֵאֵד וְכָלֵם הֵם בְּחִינַת בְּנֵי מַלְכִים וְיִכּוֹלִים לְזַכּוֹת לְמִדְּרָגוֹת גְּבוּהוֹת וְקְרוֹשׁוֹת מֵאֵד כְּמוֹ כָּל הַצְּדִיקִים וְהַבְּשָׂרִים, כִּי גַם עַל כָּל הַצְּדִיקִים וְהַבְּשָׂרִים עָבְרוּ מִחֻשְׁבוֹת וְחֲלִישׁוֹת כְּאֵלָה וְכֵאלֹהֵי, ר' נִתַּן שָׁמַע מִרַבֵּינוּ שֶׁאֵמַר אֵת זֶה, שֶׁגַּם הַצְּדִיקִים עָבְרוּ דְּבָרִים שֶׁל חֲלִישׁוֹת הַדַּעַת כֹּזֵה, וְהַתְּחַזְּקוּ. אֵךְ הָיוּ מְשֻׁכְּלִים לְכָלֵי לְהִנְיַח לְהַטְעוֹת אוֹתָם אֵת עַצְמָם וְהַתְּגַבְּרוּ וְהַתְּחַזְּקוּ מֵאֵד עַד שֶׁזָּכּוּ לְמָה שֶׁזָּכּוּ גַם אֲנִי צְרִיכִים לְהַבִּין וְלִהְשַׁכֵּיל לְהַתְּגַבֵּר, לְקַבֵּל אֵת הַכּוֹחַ הַזֶּה מִהֶרֶב יַע"י חֲבָרִים טוֹבִים.

זֶהוּ שֶׁאֵמַר דּוֹד (תְּהִלִּים פ"ו), "שְׁמֵרָה נַפְשִׁי כִּי חָסִיד אֲנִי" דוֹד הוּא נִשְׁמַת מְשִׁיחַ, וְהוּא צְרִידָ לְהַתְּגַרֵּל שֶׁהוּא חָסִיד, כְּמוֹ שֶׁאֵמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה (בְּרִכּוֹת ד') וְכֵן אֵיִתָּא בְּזֵהָר הַקְּדוֹשׁ פְּרָשַׁת בְּלֶק שְׁדוֹד קָרָא לְנַפְשִׁי חָסִיד בְּגִין דַּאיִצְטַרְךָ לִי לְבַר נֶשׁ דְּלֹא לְשׁוּאָה גְּרַמִּי רִשַׁע וְכו', הֵינִי כְּנִלְשָׁן, שְׂזָה בְּחִינַת וַיִּגְבֶּה לְבוֹ בְּדָרְכֵי ה', כְּמוֹכָא בְּדָרְכֵי רַבֵּנוּ ז"ל (בְּסִימָן קכ"ה בְּלִקוּטֵי תַנְיִינָא) כִּי צְרִידָ לִידַע מַעֲלַת נַפְשׁוֹ בְּשִׂרְשָׁה בְּחִינַת אֲנָא בְּרִי קְלָה שְׁבִים הַנִּלְשָׁן כְּמ"ש בְּסִי י"ז לִידַע שֶׁהוּא מְשֻׁרֵשׁ הַנֶּפֶשׁ שֶׁל הֶבֶן מֶלֶךְ הָאֲמִתִּי כְּרִי שִׁתְּגַבֵּר לְחַזוֹר לְמַעֲלָתוֹ כְּנ"ל:

דוֹד הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ הָאֲמִתִּי, הַתְּגַבֵּר עֲלָיו בְּיוֹתֵר הַחִילוּף וְלִכְּנָן צַעֲקָ תָמִיד לֵה' לְבַטֵּל הַעֲבֻדוֹת דְּס"א

ז) וְעַל-כֵּן הַשְּׁתַדֵּל דּוֹד עַל זֶה בְּיוֹתֵר, כִּי הוּא הִיא צְרִידָ לְזַכּוֹת לְמַלּוּכָה וְקְדוּשָׁה עַל יִשְׂרָאֵל הוּא מְבִיא לְנַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל מְלוּכָה, וְעַל-כֵּן הַתְּגַבֵּר עָלָיו הַבַּעַל דְּבַר בְּיוֹתֵר, כִּי הוּא רוֹצֵה תָמִיד לְהַחֲלִיף בְּחִינַת בֵּן הַמֶּלֶךְ לְבְּחִינַת בֵּן הַשְּׁפָחָה וּבְפֶרֶט עַל נַפְשׁוֹ בֵּן הַמֶּלֶךְ בְּעַצְמוֹ

שהוא דוד, שהוא המלך האמת על ישראל, על-בן רצה להתגבר עליו ח"ו ביותר, אבל הוא בגדל כחו ורבו תפלותיו זהו כל ספר תהלים זכה לבטל מנפשו כל בחינת הזהמא של בחינת עבדות עד שזכה למלוכה וקדשה של בן המלך האמת להיות מלך על כל ישראל לעולם זהו כל הפסוקים שיש בתהלים, כל פעם מתחדש נגד נפילה חדשה, ור' נתן מאריך להראות מפסוקי תהלים, זה לא רק אלו הפסוקים אלא כל התהלים, וכן אנו צריכים לצעוק לה' בהתבודדות דיבורים כאלה ועל-בן אמר כמה פעמים (תהלים פ"ו), "הושע עבדך וכו'", (שם קט"ז), "אנא ה' פי אני עבדך אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי" אני עבדך, כן בן אני עבדך כדי להכניע ולבטל בחינת עבדות בשרשו, כי זה כלל שאין הדין נמתק אלא בשרשו ועל-בן עשה עצמו כעבד להשם יתברך כדי לבטל העבדות דסטרא אחרא, לצאת מחלישות הרעת ולדעת שאני לא עבד דס"א אלא עבד ה', בחינת אני עבדך בן אמתך פתחת למוסרי' פתחת למוסרי' זה בחינת העבדות של הסטרא אחרא שבטל השם יתברך ממנו אנו אומרים הלל, וחוזרים לצאת ממוסרות הסט"א ועל-בן זכה למלוכה שהוא בחינת בן המלך האמת, בחינת ה' אמר אלי בני אתה וכו': כך צריך אדם לזכור כל יום שהוא בן מלך, בני אתה.

ח) ועל-בן השתדל יעקב אבינו, עליו השלום, לקח הבכורה מעשו, לעיל הזכיר ר' נתן ענין יעקב ועשיו שיצאו מיצחק, שם היה עיקר הבירור כי הבכורה היא בחינת מלכות כמו שאמר רבנו במקום אחר (סימן נ"ו) בחינת (שם פ"ט) על אני בכור אתנהו, פי יעקב הוא בחינת בן המלך האמת ועשו נשמתו הוא בחינת בן השפחה, שרצה לרמות את אביו ורצה להמשיך הבכורה והממשלה לעצמו, רצה לגנוב את הבכורת כאילו הוא הבן מלך אבל השם יתברך עזר ליעקב ולקח ממנו הבכורה והבכרה שהוא בחינת מלכות וקדשה, כמ"ש בס' נ"ו, בכור בחי' מלכות וקדושה פי מעשה הנ"ל של בן מלך שנחלף פוללת כל התורה בלה' ר' נתן אומר שהוא מרגיש נוראות הסיפור הזה, שזה כולל כל התורה כולה, וכל מה שעובר על כל נפש מישראל, וכל מה שעבר מתחלה ועד סוף מתחלת חטא אדם הראשון שנתגרש מהגן עדן מחטאו שמרמז בהמעשה הנ"ל, כמבאר בסופו שם, עד הגמר עד סוף כל הגלויות, וכלול מזה מלכי בית דוד ושלמה, ומה שעבר עליהם כל הגלויות עד היום עד שיבא משיח צדקנו ויטול המלוכה ותשוב המלוכה לבן המלך האמת.

ענין החילוף הוא ביאור על כל התורה כולה, ועל כל החיים של כל נפש מישראל

אך בכל דור ודור ובכל מקום וזמן משתנה ענין המעשה הזאת בכמה מבחינות שונות, כי אברהם אבינו, עליו השלום, שהוא התחלת התקון היה לו מלחמה עם נמרוד ואנשי דורו שאמרו עליו שהוא מין וכופר, על שהיה מקרב בני אדם להאמין בהשם יתברך אע"ה התחיל להיות בן מלך, ה' בחר בו, ומיד היה לו מלחמה עם נמרוד, והיה נראה כאלו נמרוד ואנשיו להם מגיע המלוכה ר' נתן מרמז על מה שר' נתן עצמו עסק לקרב אנשים לעבודת ה', ואנשים מחפשים רק חסרונות מה שנעשה בבית רבינו, ולא מסתכלים מה שנעשה אצלם, ה' ירחם, עי"ז מדברים לשון הרע על אור הצדיק ומשפיעים אנשים שלא יבואו להתקרב לה'. ולאברהם אבינו עשו כל היסורים והשליכהו לכבשן האש וכו' וכל מה

ליקוטי הלכות ח"א דף קב-קה- הלכות ברכות השחר ג אות א-ט

שְׁעָבַר עָלָיו וַיִּצְחַק הָיָה לוֹ מִלְחָמָה וַיִּכּוּחַ עִם אָחִיו בֶּן הַשְּׂפָחָה וַיַּעֲקֹב נוֹלַד בְּבֶטֶן אֶחָד עִם עֵשָׂו, שְׁהָיָה נִפְשׁוֹ מִבְּחִינַת בֶּן הַשְּׂפָחָה וְכוּ', כִּי הַחֲלוּף הַנִּלְשָׁל בֶּן הַמְּלֹךְ נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַיְכָלִי הַתְּמִזְרוֹת שֶׁם יֵשׁ שְׁנוּיִים רַבִּים בְּלִי שְׁעוֹר וְעָרֶךְ: כֵּן זֶה גַם עֲכָשָׁיו בִּדְרוֹךְ אַחֲרָת.

ט) עַד שֶׁנִּמְשָׁכִין הַשְּׁנוּיִים וְהַחֲלוּפִים בֵּין יִשְׂרָאֵל בְּעֵצְמוֹן שֶׁהָעוֹלָם מִתְנַהֵג בְּהַפֵּךְ מִן הָאֲמִת, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (יְשַׁעְיָה ג'), "רָהֲבוּ הַנְּעָר בְּזִקְן וְהַנְּקֵלָה בְּנֶכֶד" שֶׁהִירָאִים וְהַכְּשָׁרִים בְּאֲמֵת מְבוּזִים מְאֹד וְהַקְּלִים וְהַפְּחוּתִים מִתְגַּבְּרִים לְמִשְׁלַל עֲלֵיהֶם וְכִיּוֹצֵא בְּזֶה הַרְבֵּה הַפּוֹכִים בְּלִי שְׁעוֹר שֶׁמִּתְנַהֵג בְּעוֹלָם שֶׁלֹּא פָּרְאוּ בְּאֲמֵת יֵשׁ מִקּוֹמוֹת שְׂגוּם אֲדָם שְׁבֵאמַת יוֹדַע לְלַמּוֹד לֹא מִסְתַּכְלִים עֲלָיו, וְהַשְּׁנִי שֶׁלֹּא לֹמַד כֻּלָּל, יֵשׁ לוֹ כֹּל הַכְּבוֹד. וְכ"ש מִי שֶׁמִּתְדַּבֵּק בְּאוֹר הַצְּדִיקִים בְּאֲמֵת, מִמֶּשׁ הוֹתֵר רְמוֹ לְצַחוּק וְלַלְעָג, כֵּאִילוֹ כֹּל הַמִּתְקַרְבִּים שׁוֹזָה חֶסֶד וְרַחֲמִים, וְנִרְמָה כֵּאִילוֹ עוֹשֶׂה בְּזֶה חֲטָא, וַיֵּשׁ מִזֶּה חֲלִישׁוֹת רַעַת כִּי מִפְּרִיעִים לֹאנֶשִׁים לְעוֹזֵר לְבִנּוֹת הַקְּדוּשָׁה, ע"י לְשׁוֹן הַרַע, וְעִי"ז כֹּל הַצְּרוֹת יִרְחַם ה', כִּי הַקְּלִים וְהַפְּחוּתִים מִתְגַּבְּרִים לְמִשְׁוֹל, הֵינּוּ שֶׁהַחֲיִצּוֹנוּת זֶה הָעֵיקָר, בְּאֲמֵת הַחֲיִצּוֹנוּת נִצְרָךְ לְפִנְיָמוֹת, אֲךָ לֹא לְחֲלוּק עַל הַפְּנִימִיּוֹת. וְזֶה בֵּין כֹּל אֶחָד מֵהַ שְׁעוֹבֵר עֲלָיו.

בסוף הגלות מתגבר החילוף ע"י מחלוקת שבין הכשרים

וְגַם בְּיָמֵי הַתְּנָאִים וְאֲמוֹרָאִים הָיָה מִתְנַהֵג מִעֵין זֶה קִצַּת כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (ב"כ י'), "עוֹלָם הַפּוֹךְ רְאִיתִי עֲלִינוּנִים לְמִטָּה וְתַחְתּוֹנִים לְמַעְלָה וְכוּ'" אִמְרוּ לוֹ שׁוֹזָה הָעוֹלָם בְּאֲמֵת. מִכָּל שֶׁכֵּן עֲכָשָׁיו שֶׁהַתְּגַבֵּר הַשְּׁקָר בְּיוֹתֵר בְּלִי שְׁעוֹר, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב, "וְתִשְׁלַךְ אִמַת אֶרְצָה" וְכֵן שֶׁאִמְרוּ רְבוּתֵינוּ זְכוּרָנָם לְבִרְכָה (סוֹטָה מ"ט), בְּעֹקֶבֶת מְשִׁיחָא חוּצָפָא יִסְגָא וְהָאֲמַת תְּהִיָה נְעֻדְרַת, שְׁנַעֲשֶׂה הָאֲמַת עֲדָרִים עֲדָרִים וְכֹל אֶחָד אוֹמֵר שֶׁאֲצִלוֹ הָאֲמַת וְכוּ' הַחוּצָפָה נְהִיָה כְּשֵׁר, כֹּל אֶחָד יֵשׁ לוֹ שִׁטָּה, וְאוֹמֵר שֶׁאֲצִלוֹ הָאֲמַת, וְזֶה עִם אוֹר הַבַּעַשׁ"ט מֵהַ שֶׁכְּתוּב בְּאֲמֵת בְּזֶה"ק וּבַבַּעַשׁ"ט וּבְרַבִּיָה"ק, כֹּל אֶחָד לֹוֹקֵה מְלוֹכָה לְעֵצְמוֹ, וְצוּחֵק עַל הַכְּשָׁרִים וְטוֹבִים, וְזֶה הַגְּלוּת וְכֹל זֶה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת הַחֲלוּף שֶׁל בֶּן הַמְּלֹךְ הַנִּלְשָׁל שֶׁלְקַח בֶּן הַשְּׂפָחָה הַמְּלוּכָה לְעֵצְמוֹ וְאֵת בֶּן הַמְּלֹךְ גּוֹרֵשׁ וְכוּ', וְכֵכָה מְגַרְשִׁים אֲנֶשִׁים, אוֹהוּ כְּמֵה גִירוּשִׁים שִׁישׁ בְּעוֹלָם שֶׁמִּשְׁם נִמְשָׁךְ בְּחִינַת חֲלוּף הַמְּלוּכָה עֲכָשָׁיו בְּכֻלְלִיּוֹת שֶׁהַעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יֵשׁ לָהֶם כֹּל הַמְּלוּכָה וְהַמְּמִשְׁלָה וְיִשְׂרָאֵל מְבוּזִים וְשִׁפְלִים בְּגִלוּת וְעַבְדוּת וּמְגַרְשִׁים מֵאֶרְצָם כְּנִלְשָׁל וְגַם בֵּין יִשְׂרָאֵל בְּעֵצְמוֹן הַרְשָׁעִים וְהָאֶפִיקוֹרְסִים יֵשׁ לָהֶם מְמִשְׁלָה וְעִשְׂרוֹת גְּדוֹל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַכְּשָׁרִים עֲנִיִּים וְדָלִים וּמְבוּזִים וּמְכַבְּדִים עֲלֵיהֶם עוֹל הַנְּתִיבוֹת, וְהֵם לְלַעַג וְלִקְלָס, וְכֵן שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרָה הַקְּדוּשָׁה, וּבְגִלוּתָא בְּתִרְאָה אֲנֹן עָרֵב רַב אֲנֹן רִישָׁא עֵמָא, וִירָאִי חֲטָא יִמָּאסוּ וְחֲשׁוּבִים כְּכֻלְבִּים בְּעִינֵיהֶם, עֵין שֶׁם בְּר"מ וְכוּ'.

ר' נתן מוסיף להראות שבאמת עיקר החלישות הרעת הוא מה שסובלים מאלו החולקים, כי אולי עי"ז יתעוררו החולקים לחזור בהם, הגם שבוודאי מכוונים לשם שמים, אך יתעוררו להבין שהם גורמים כל צרות ישראל, ואפילו בין בני ישראל הכשרים בעצמם יש מחלוקת וערוביבאי גדולה עד שאין יודעין היכן האמת כמו שאמר רבנו ז"ל (בלקוטי תנינא סימן ע"ח) שהבעל דבר הניח עצמו, על זה מאד עכשיו לבלבל את העולם וכו'. וזה גם

בפנים, לפני ולפנים, בתוך העניין של ברסלב, שצריך לחפש מה שהרבי אומר, הבע"ד מבלבל מאד, הגם שאינם אשמים ומתכוונים לטובה, אך מי שרוצה לקיים באמת דברי רבינו, צריך להתחזק מאד, בהתחזקות גמור וחזק, לדעת שזה האמת, שהעיקר יהיה שלא יחליש דעתו מלקיים, שלא ירפה מהאמת, ויחשוב שיש איזה דרך אחרת שיש בו משהו, רק יקבל האמת וילך עם זה. כי הבע"ד מניח את עצמו לבלבל במחלוקת והכניס מחלוקת בין הצדיקים והקים בעולם מפרסמים הרבה של שקר וגם בין הצדיקים האמתיים מכ"ש אצל תלמידי הצדיקי אמת הכניס מחלוקת גדול עד שאין אחד יודע היכן האמת, על-כן צריכין לבקש מאד מהשם יתברך לזכות להתקרב לצדיקים אמתיים וכו', עין שם אדם צריך לבקש מאד להתקרב אל האמת, למצוא את דרך האמת של צדיקי האמת.

וְכַל זֶה נִמְשָׁךְ וְנִשְׁתַּלְשַׁל מִבְּחִינַת הַחֲלוּף הַנִּ"ל שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַחֲלוּפִים וְהַשְּׁנוּיִם שֶׁבְּעוֹלָם שְׂרוּצִים לְהַחֲלִיף הָאֱמֶת לְשֶׁקֶר ח"ו, וְהַשֶּׁקֶר לְאֱמֶת יֵשׁ גַּם חֲצָאֵי שֶׁקֶר, נִכּוֹן תּוֹרָה וּמִצְוֹת זֶה תִּמְיֵד אֱמֶת, אֵךְ מִזֶּה שֶׁעוֹבֵר עַל נַפְשׁוֹת יִשְׂרָאֵל וְאֵיךְ לִקְרַבָּם לַעֲבוּדָת ה', וְעוֹצֵם מִדְּרָגוֹת הַצְּדִיקִים, וְעוֹצֵם הַחֶסֶד וְהַשְּׁפַע, לְהַתְּעוֹרֵר ע"י הַתְּקַשְׁרוֹת לַצְּדִיקִים בְּכָל דְּרָגָא וְדְרָגָא שֵׁישׁ בְּזֵה, זֶהוּ הָאֱמֶת, וְזֶה שׁוֹכַחִים.

וְעֵינִי בְּזָהָר (וְיַחֲדֵי ד' רכ"א) עַל פְּסוּק, "שׁוֹשְׁנֵת הַעֲמֻקִּים", מִעֲנִין לְהַטְּ הַחֲרָב הַמִּתְּהַפֶּכֶת, שֶׁמִּשָּׁם כָּל הַשְּׁנוּיִם שֶׁבְּעוֹלָם וְעו' עֵינִי שֶׁם שֶׁמִּשָּׁם נִמְשָׁךְ כָּל הַחֲלוּפִים שֶׁבְּעוֹלָם שֶׁמִּהֶפְכִּין הָאֱמֶת לְשֶׁקֶר וְשֶׁקֶר לְאֱמֶת בְּכָל־לַיּוֹת וּבְפִרְטוּיּוֹת וּבְפִרְטוּיּוֹת בְּכָל מְקוֹם וּבְכָל זְמַן: